

LEONARDO DA VİNCİ ANGHİARİ SAVAŞI RESMİ ÖNCESİ ÇİZİMLERİNDE ANLAM

Ümran BULUT*

Özet

Resim sanatı tarihinde tüyler ürperten ve insanları derinden etkileyen savaşlar için ressamların kendilerine özgü heyecan, coşku, ürperti ve estetik kaygılarla resim yapmaları adeta kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamda resim sanatı tarihinde çok etkileyici savaş resimleri ortaya çıkmıştır. Anghiari savaş resmi taslakları bu anlamda etkileyici örnekler arasındadır.

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Leonardo da Vinci, Anghiari Savaş resimleri taslaklarında doğayı ciddi bir biçimde incelemiştir. Söz konusu resimlerde atlar ve insanların doğadaki gerçeklikleri ve içsellikleri de yansıtılmaya çalışılmış ve en nihayetinde bu resimler natüralist temelde yapılmış ve bu bağlamda bilimden de yararlanılmıştır.

Bazen sadece atlar ve savaşçıların kompozisyonundan ibaret gibi görünebilen eserler, vahşetin ötesinde yüklendiği anlamla, döneminin ötesine geçmişlerdir. Bu makalede birçok açıdan değerlendirilmeye çalışılan Anghiari savaş resmi öncesi taslak ve desenleri, Leonardo da Vinci'nin resimde yaratmak istediği hırs ve gözüdönmürlük ilişkisidir. Bu bize hiç yabancı değil; insanın beynindeki kötülük ve elde etme isteği süreçlerinin hiç de pasif anlatılacak kadar huzurlu yaşanmadığını çok iyi bilmekteyiz ve her gün yeniden anlamaktayız. Böylece Anghiari Savaşı resmi çizimlerinin insanın mücadeleci olarak verdiği acı kavganın, savaş resimleri şeklinde yaratılmış olan ilk özgün eserleridir demek doğrudur.

Söz konusu taslaklardaki yaratıcılık ve özgünlük, tinselliğin özgürlük tutkusu bağlamında değerlendirilmelidir. Bu anlamda söz konusu taslak ve desen çalışmaları tüm ressamlar ve resim eğitimcileri için çok değerli kaynaklardır.

Anahtar Kelimeler: Anghiari Savaşı, Leonardo da Vinci, Rönesans, Rubens, Desen

LEONARDO DA VİNCİ MEANING IN PRE-DRAWINGS OF THE ANGHİARİ WAR PICTURE

Abstract

It was almost inevitable for painters to paint with their own unique excitement, enthusiasm, chill and aesthetic concerns in the history of the art of painting. In this context, very impressive war pictures have emerged in the history of painting. Anghiari war drafts are impressive examples in this sense.

Having a versatile personality, Leonardo da Vinci seriously studied nature in the drafts of the Anghiari War paintings. In these pictures, horses and people's attempts to reflect the realities and intrinsicities of nature were tried to be reflected, and ultimately these paintings were made on a naturalist basis and science was also used in this context.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, umranbulut@gmail.com

Artifacts, which sometimes seem to consist solely of the composition of horses and warriors, have gone beyond its era with a certain style of mobility and semanticity that it loads. The Anghiari pre-painting drafts and patterns, which are tried to be evaluated in many aspects in this article, are the relationship between Leonardo da Vinci's drawings and the ambition and intimidation he wants to create in the picture. This is no stranger to us; we know very well that the processes of curiosity, questioning, skepticism, and acquisition in the human brain are not at all peaceful enough to be described passively, and we understand it every day. Thus, it is true to say that the Anghiari War is the first original work created in the form of war pictures of the painful struggle given by the human drawings.

Creativity and originality in the drafts in question should be evaluated in the context of the passion of freedom of spirituality. In this sense, these draft and pattern works are very valuable resources for all painters and painting educators.

Keywords: Battle of Anghiari, Leonardo da Vinci, Renaissance, Rubens, Dessin

Giriş

Antik Yunan ve Roma Uygarlıklarının Avrupa Resmini etkileyen kimlikleri bazen bir Leonardo deseninde bazen de bir Rubens tablosunda çıkar karşımıza. Örneğin, Anghiari Savaşı resmi öncesi çizimler, adeta Helenizmin desenle buluşmasıdır. Batı Resim Sanatına ve felsefenin kökenine bakıldığında da zaten Doğu ile Batının kaynaşmış olduğuna dair birçok ayrıntı göze çarpar.

Bilim ve bilime dayalı teknoloji ve tıp sayesinde Ortadoğu ve Akdeniz bölgesinin büyük bir bölümü Arap egemenliği altında kültürel ve tinsel bir altın çağa ulaşmıştır (Proehl, 2019, s.76). Böylece bilim ve tinsel gereklilikler çakışıp dururken zaman zaman da aydınlar mantıklı ve açık yani akılcı düşünceye yakın olmuşlardır. Akılcı düşünce giderek etkinleşmiştir. Yaygınlaşmıştır. Güçlüce yukarı bir ivme ile birçok yeniliği gerektirmiştir. Sonucunda doğan uygarlıklar insanı bugününe taşımıştır. Rönesans bunların en önemlisidir elbette.

Rönesans ve sonrasında değişen anlayışlarla yeniden biçimlenen uygarlıklar, bir bakıma yaşanan dogmaların tamamen terk edilmesidir. Örneğin, Leonardo Da Vinci'nin birçok bilimsel araştırmaları ve kanıtladığı fizik olayları sipariş aldığı tüm resimlerine yansımıştır. Yüzyıllar sonra Kandinsky bunu: "Sorun ne biçimin üzerinde içeriğin egemenliği ne de tam tersi olandır. Buradaki dengeyi sanatçının ruhu ve öncesinden terbiye olmuş kararı aldırır" Demiştir (Kandinsky, 2015, s.35).

Anghiari Savaşı Resmi

Anghiari Savaşı resmi 1503 de sipariş edilmiştir. Vasari'ye, göre Leonardo'ya resim, kendisinin Floransa'ya gelişinin bir anısını bırakmış olması için Senyörlük tarafından verilmiştir. Leonardo'dan Vecchio Sarayı Büyük Konsey Salonu'nun bir duvarına şehrin soylu tarihini yansıtmayı istenmiştir. Konu vatanseverlik ve zaferlerin anlatılması olmalıdır (Bramly, 2005, s.344-352). Anghiari Savaşı resmi eskizleri olarak Leonardo'nun defterlerinde birçok not vardır. Savaşta yer alan askerlerin isimleri, birlikler hatta kullanılan malzemeler bile çalışılmıştır, notlar düşülmüştür ki, bunlar sanatçının resmin bire bir savaş sahnesini resmedeceğini düşündürmüştür. Oklar havada dört bir yana dağılmış olsun, karavanların dumanı, havaya karışsın... Yere düşmüş askerler olsun, vıcık vıcık toprakta insanların ve atların ayak izleri olsun... Çevrede insan ve hayvan ayağı değmemiş, kana bulanmamış bir tek nokta bile kalmamış olmasına dikkat et (Frére, 1995, s.135).

Resim:1 Leonardo da Vinci, Anghiari Savaşı'ndaki Süvari Grubu, 1503 – 1504, Winstor Kalesi Kraliyet Kütüphanesi

Resim: 2 Leonardo da Vinci, Atlhların Dövüşü Taslağı, 1504-5, Venedik Akademisi

Leonardo bir sancak uğruna iki şehrin arasındaki savaşı mı resmedecektir. Birbirlerine düşmüş atlıların son derece kıyıcı, vahşi görüntüleri mi olacaktır eser; yoksa 1440 da R.D.Albizzi, yandaşlar ve bazı sürgünlerin ihanetiyle güçlenen Milano Dükü F.M.Visconti'ye karşı zafer kazanan Floransalılar mı görünmelidir. Leonardo için bu ayrıntılar yerine izleyicilerin onun savaş için düşüncelerini okumaları önemlidir. Askeri başarıları yansıtan bir eser sadece o günü gösterir olabilir. Ve Leonardo elbette çok sonraları yapılmış olan bir Goya eseri, Üç Mayıs Kurşuna Dizilenler, bir Gericault eseri, Medusa'un

Salı ya da bir Picasso eseri, Guernica gibi kendi deyiimiyle “son derece hayvani bir delilik” (Bramly, 2005, s.347) olarak mı yansıtacaktır savaşı? Evet, öyle yapmıştır. Savaş acımasızlığını insanın en berbat halini bir anlamda hayvanla bütünleşebilen korkunçluğunu yansıtmalı ve insanı eğitmelidir resmi.

Resim: 3 Leonardo da Vinci, Anghiari Savaşı resmi öncesi desenlerinden, 1505 – 1506, P. P. Rubens tarafından yapılmış kopyası, Louvre Müzesi

Eser, bugün akmış durumdadır. Ancak Rubens'in Leonardo'nun taslağına duyduğu hayranlıkla yarattığı Anghiari Savaşı deseninde orijinalin duygusunu kendi ritmiyle yansıtılmıştır. Leonardo'nun 1505 de başladığı resim bazı teknik hatalar sonucu akmaya mahkûmdur; Ayrıca resimde Leonardo'nun sadece orta bölümüyle uğraşmış olabileceği düşünülmektedir. Pencere boşluklarının kesintisiyle uzayan alanda farklı sanatçıların çalıştığı bilinir. Bugün bu resimden kalanlar sadece Leonardo'nun orta bölüm için ürettiği krokiler ve desenlerdir. Resmin uygulanışında yaşanan teknik problemler ve giderek yok olma durumu resmin tam bitirilmeden bırakıldığını açıklamıştır.

Uzun araştırmalar konusu olan eserin kaynakları Günther Neufelt ve Cecil Grould'un incelemelerine göre öncelikle Leonardo'nun daha önceleri araştırdığı bazı savaş çizimlerinden alınan grup insan figürleri ile desteklenmiştir. Bu çizimler kompozisyonun tam olarak bitirilişinde yer almamış olsalar bile hareket ve yön olarak resmin alanını dolaşarak bir merkeze bağlanmaktadır. Bildiğimiz gibi ustanın tüm resimlerinde nihai hedefi armonidir. Yani resim yapma olayı, ne ölçülerle, ne de gerçeklerle kısıtlanamaz. O ancak kesin olarak içeriği ve görselliği ile kendince kurguladığı düzendir. Bilimsel olarak ışık gölge kullanımı ve sfumato tekniği doğal ve yapay ışık kaynaklarının plastik değerlerle birlikte estetik olguyu da kavradığı ayrıca görülür.

Resim: 4 Leonardo da Vinci, Anghiari Savaşı Eskizi, Winstor Kalesi Kraliyet Kütüphanesi

Resim: 5 Leonardo da Vinci, Anghiari Savaşı Eskizleri, Venedik Akademisi

Leonardo 1503 de Anghiari Savaşı resmine başladığı dönemde çok çeşitli araştırmalar içindedir. Ciddi bir mücadelecidir. Bu dönemde özellikle insan figürü anatomik çizimlerinde yoğunlaşan usta, çalışma kararlılığını, azmini bu resimde çizmekte olduğu atlar üzerine yansıtmıştır. Atlar ve savaşçılar birbirlerinden aşağı kalmayacak derecede güçlü çizilmişlerdir.

Resim: 6 Leonardo da Vinci, Anghiari Savaşı için yapılan ifade çalışmaları, 1504 – 1505, Budapeşte Güzel Sanalar Müzesi

Resim: 7 Leonardo da Vinci, Anghiari Savaşı'daki savaşı kafası çalışması, 1504 – 1505, Budapeşte Güzel Sanatlar Müzesi

Leonardo'nun notlarından edinilen bilgilerle portrelerine yansıyan hırs adeta aynıdır. "Kaşlar kalkmış ve çatılmış, deri ıstırapla kırışmış; kırıksıklık kavis yapıyor burun deliklerine ve oradan da gözlere ulaşıyor... Burun delikleri açık, nefes istiyor. Kazanmanın veya kaybetmenin acımasızlığı gözler önünde olmalı". Bu açıklamalarından sanatçının savaşa, mücadeleye karşı duyarlılığını okumak son derece etkileyicidir; öğeleri bayağı travmatik tasviri Leonardo'nun diğer resimlerinden farklı hissedişini anlatır (Silva, 1964, s.44-45). Savaşın büyük bir çılgınlık olduğunu gözlerini kan bürümüş atların hareketliliği ile canlandırırken tüm bu dehşete düşürücü anda, içeriğe özgü kullandığı örgütsel çizgiler diğer taraftan da plastik gücün estetik dilidir. Leonardo savaşı, dehşet anı olarak kadere karşı gelen direnme gücü ile de bütünleştirmiştir. Kompozisyonun merkezindeki atlıların ve atların mücadeleyi hiç bırakmamacasına birbirleriyle sarmal olmuşluğu ana tema olarak insanın doğa karşısındaki düşüncelerini, azmini hırsını yansıtır.

Leonardo'nun savaşı tam bir dehşet hali olarak ele alışını döneminin savaş resimlerinden çok farklı olduğunu bir kere daha belirtmeliyim. Anghiari çizimlerinin incelenmesi, son derece hareketli anlatım üzerinde dururken, aynı zamanda da bu hareketliliğin Rönesans resmine zıt oluşunu yazarlar. Bu çizimlerde görülen sürekli hareketlilik hali Rönesans'tan çok Barok döneme aittir. Coşku, azim, hırs temalarının anlatılmasında sarmal çizgi ağının kullanılması Barok bir kurgudur da denebilir. Ayrıca şaha kalkmış atların yoğun çizgiselliği zaman boyutu gibi devinimi de ele alırken izleyiciyi olayın yaşandığı ana kilitler. İzleyici bu desenlerin adeta birer paydaşı olur. Zamanı algılatma sorunsalıyla daha sonra yaşanacak Barok dönemdeki gibi özellikle izlenimci ressamalarda ve Modern Sanatta çokça ilgilenilmiştir.

Resim: 8 Leonardo da Vinci, Dehşet verici patlama, Winstor Kalesi Kraliyet Kütüphanesi

Anghiari savaş çizimleri ve resmedilen bölüm rekonstrüksiyonu aynı zamanda bu eserin resim sanatı tarihindeki öykünmeler için örnek olduğunu kanıtlar. Örneğin, birçok atlı figürün bu sahneden kaynaklanarak yapıldığının bir belgesi XII. Louis ve eşi için yapılan mermer mezar kabartmaları üzerindeki araştırmalardır. Konusunu İtalya’da 1499-1509 yılları arasında önemli savaşlardan ve kral hayatlarından alan bu mezar kabartmalarında heykeltıraşlar atların gruplaşma ve coşmalarında Leonardo’nun savaş için çizimlerinden etkilenerek yapmış olmalıdırlar. Bu çizimlerin hepsi mezar kabartması detayları için figürse benzerliklerin yanında filozofik benzerlikleri içermektedir. Kemer köprü, savaş için çizim örneklerinin ilk alıntısıdır. Ayrıca insan vücutlarının karşılaştırılmasında 15. Yüzyıl sonuna doğru ulaşılan insanın formuna bir uzanış olmasına rağmen askeri kıyafetlerde, oranlarda Romalı askerlere benzerlik görülür. Ancak savaşçıların fiziksel cüsse ve uzunluklarından yayılan güçlü etkiler Leonardo’nun bilinçli tercih ettiği uzatmalardandır ve olayı yaşanır halini güçlendiren etkilerdir. (Mayer, 1984, s.367-382). Dolayısıyla Leonardo’nun desenleri özellikle çevrelerine uzanan hareketlilikleri açısından Rönesans sonrası resmi için ilk örnek olduklarını vurgulamışlardır. Rubens’in etkilenişini özellikle Amazonların Savaşı resminde atlarının hareketliliğini vurgularken Kenneth Clark, “Rubens Leonardo’nun taslağına öyle hayranlık duyar ki, orijinalin ritmik gücünü kendi resminde yeniden kullanmıştır” der.

Sonuç

Sonuç, ilk bakışta sadece, bir bütünün içinden fırlamışçasına hareketlenen atların ve savaşçıların minik kompozisyonlarıdır çizimler. Rönesans ve sonrasında değişen anlayışlarla yeniden biçimlenen uygarlıklar, bir bakıma yaşanan dogmaların tamamen terk edilmesi ile sonuçlanmıştır. Her şeyi o günün insanı halletti demiyorum elbette, ancak şunu çok iyi biliyoruz: yaratıcı özgür bir düzen, bilim ve sanatta başa baş yaşanmıştır. Anghiari Savaşı resmi çizimleri, kalıpların dogmatizmin yıkılışının ardından Leonardo Da Vinci’nin özgürlüğünü, içsel ve biçimsel duyarlılığını aynı potada eritmiş olduğu adeta bir ödülüdür Avrupa resim sanatına. Resim bugün yerinde olmasa da, çeşitli müzelerdeki ön çalışmalarıyla ve Leonardo’nun desen defterlerindeki taslaklarıyla ve notlarıyla yaşamaktadır.

Kaynakça

- Bramly, S. (2005). Leonardo da Vinci, A. Sarman ve C. Utku (Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- De Silva, A., Von Simson, O., Hinks, R. (1964). Man Through His Art. *War And Peace*, (1) 44 – 45.
- Frere, J.C. (1995). Leonardo. Italy: Bayart Presse.
- Kandinsky, W. (2015). Sanatta Ruhsallık Üzerine, Gülin Ekinci (Çev.). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın.
- Meyer, B. H. (1984). Leonardo’s Battle of Anghiari: Prospals fon some sources and a reflection, *The Arts Bulletin*, September. 367 – 387.
- Proehl, J. (2019). Sanatta Görünürlüğün Yok Olması ve Geri Dönüşü ya da Neo Dada Asla Var Olmadı. *Bakış*. (13) 76.

Görsel Kaynakçası

Resim 1-8: Frere, J.C. (1995). Leonardo. Italy: Bayart Presse.